

Straža v viharju

Izhaja vsak četrtek • Posamezna številka stane Din 1.50
Celoletna naročnina Din 40.— • Čekovni račun: „Straža v viharju“, Ljubljana, št. 16.790

Izdaja: Konzorcij „Straže v viharju“ (A. Tepež) • Urejuje: J. Natek
Uredništvo in uprava: Ljubljana, Miklošičeva 5 • Tisk Jugoslov. tiskarne (J. Kramarič)

Ljubljana, 25. januarja 1940

Leto VI — Številka 17

Češke visoke šole

17. novembra 1939 so bile zaprte za dobo 3 let češkemu narodu vse visoke šole in to v Pragi in v Příbramu na Češkem, ter v Brnu in v Olomucu na Moravskem.

V Pragi

V Pragi so imeli Čehi slavno Karlovo univerzo, ki jo je ustanovil češki kralj Karel IV., imenovan »oče domovine«, leta 1348 po vzoru pariške Sorbonne. Bila je najstarejša univerza v srednji Evropi. Slavno tradicijo je prav tako imela visoka tehnika. Na njej je študiralo več tisoč inozemskih študentov, tudi mnogo iz Jugoslavije, ki so imeli v Pragi svoj dom v krasnem kolegiju kralja Aleksandra. Tragični 17. november je poleg teh dveh slav- nih čeških narodnih institucij zadel sledeče praške visoke šole:

Visoko komercialno šolo, visoko farmako- loško šolo, visoko politično šolo, prav tako vse visoke umetniške šole (slikarska, kiparska, dramatična, glasbena). Zalostnemu koncu tudi ni ušla niti praška teološka fakulteta.

V Příbramu

V Příbramu je bila zaprta visoka montani- stična in plavžarska šola (visoka škola bañ- ska a hutni).

V Brnu

Ze pred svetovno vojno so si Čehi ustanovi- li v Brnu več visokih šol; a vse to je bilo v novembru z enim mahom uničeno.

Mlada Masarykova univerza, ki je bila ustanovljena istega leta kot naša ljubljanska univerza, je bila z žrtvami bogatega prebival- stva Moravske sijajno opremljena in si je pri- borila v dvajsetih letih svojega obstoja dobro ime v znanstvenem svetu, zlasti v slavi- stiki (prof. dr. Arne Novák, poslednji rek- tor, ki je umrl v decembru 1939 v nesrečnih okoliščinah; prof. dr. Fr. Travníček, prof. dr. Frank Wollman, avtor številnih razprav o slovenski literaturi, med drugim 330 strani obsegajoče razprave: Slovenské drama, ki jo je pisatelj posvetil A. T. Linhartu) in v prav- nih vedah (prof. dr. R. Weyer, avtor čeho- slovaške ustave, veliki zagovornik normative pravne vede, prof. dr. Jaroslav Kaláb, prof. dr. J. Engliš, strokovnjak za narodno gospodarstvo, pozneje finančni minister).

Zelo dobro je bila tudi opremljena visoka

tehnika dr. E. Beneša. Za njen razvoj si je pridobil nemalo zaslug tovarnar Jan Baťa, poznejši častni doktor tehnike. Tudi tu je študiralo mnogo Bolgarov in naših študentov.

V Brnu je bila poleg tega veterinarska vi- soka šola (tudi to je obiskovalo veliko število inozemcev) in agronomska visoka šola.

V Olomucu

V Olomucu, sedežu moravskega metropo- lita, enega izmed vodij gibanja za zedinjenje z vzhodno cerkvijo, čigar središče je Velehrad v olomuški škofiji, dr. L. Prečana, je bila cirilometodijska bogoslovna fakulteta, ki je bila zaprta obenem z ostalimi visokimi šolami. Vsi bogoslovci pa so morali zapustiti Olomuc.

Vojašnice

Študentom in profesorjem je dostop na te univerze oz. visoke šole ter njih institute ab- solutno prepovedan. Večina poslopij je spre- menjenih v vojašnice.

Odprti sta ostali nemški tehniki v Pragi in Brnu in nemška univerza v Pragi. Nemcev v protektoratu je 150.000.

Sedanost in bodočnost češke mladine

Na čeških visokih šolah je študiralo pri- bližno 25.000 akademikov, od tega v Pragi 15.000, v Brnu 9.000, ostali v Olomucu in Příbramu.

Z zaporo visokih šol je tisoče akademikov zabredlo v obupen položaj. Za 5000 akademi- kov je bilo poskrbljeno: odšli so v koncentra- cijsko taborišče v Oranienburgu. Le mal odstotek akademikov je dobil zaposlitev v raznih uredništvih, velika večina je bila prisiljena oditi s trehuhom za kruhom v tovarne in rud- nike, mnogo se jih uči rokodelstva.

Nekateri so mislili nadaljevati študije v inozemstvu. To pa je sedaj, pa tudi v prihod- nje, nemogoče. Češki akademik se more vpisati edino na nemške visoke šole v Protektoratu in Nemčiji, toda pod pogojem, da se prizna za člana nemške narodne skupnosti. To pa so vsi češki akademiki odklonili.

Kakšna bodočnost čaka tisoče čeških abi- turijentov, ki bodo v teh treh letih končali srednje šole? Uradi so prenapolnjeni; obsojeni so na ista mesta, kot starejši tovariši. Takšna usoda je namenjena mladi češki inteligenci.

Suženska odvisnost od Moskve

Mnoge so za francoske razmere nenavadno ostri ukrepi proti komunističnim poslancem močno presenetili. Toda ne morejo nas prese- nečati, če se zavedamo, da so vse komuni- stične stranke v posameznih državah poslušno orodje Kominterne. To nam nazorno dokazuje brošura, ki jo je izdala mednarodna zveza pro- ti III. internacionali v Ženevi lansko leto pod naslovom »Antiboljševistični Vade-mecum«.

Komunistične stranke morajo biti obvezno včlenjene v Kominterni.

To nam dokazuje § 1 pravil Kominterne: »Kominterni, mednarodna zveza delovnih slo-jev, je zedinjenje komunističnih strank raznih dežel v eno svetovno komunistično stranko. Je voditeljica revolucionarnega svetovnega gi- banja proletariata in vrhovna izvrševalka načel in namenov komunizma. Kot taka se bori za zmago večine delavskega razreda in za številne sloje revnih kmetov, za načela in na- mene komunizma, za vpostavitev svetovne diktature proletariata, za ustvaritev svetovne zveze socialističnih republik, za popolno od- pravo razredov, za ostvaritev socializma kot prve stopnje komunističnega družbenega reda.«

Vsak član komunistične stranke se mora brezpogojno ukloniti sklepom stranke. § 3. pravil Kominterne namreč pravi: »Član komuni- stične stranke in Kominterne postane, kdor prizna pravila komunistične stranke svoje de- žele in pravila Kominterne (pravila Kominterne vežejo torej vsakega komunisti, op. ur.), dejavno sodeluje v strankini organizaciji, se podredi sklepom stranke in Kominterne.

Vsaka komunistična stranka se mora brez- pogojno podrediti izvršilnemu odboru Ko- minterne.

Kominterni vodi v času med kongresi, ki so vsakih 5 ali 6 let (zadnji je bil l. 1935 v Moskvi) »Izvršilni odbor«. Odvisnost od tega odbora ureja § 13. pravil Kominterne: Sklepi izvršilnega odbora Kominterne so obvezni za vse sekcije (vsaka kom. stranka v posamez- nih državah predstavlja eno sekcijo, op. ur.) in jih morajo te takoj izvršiti. Sekcije morejo proti sklepom izvršilnega odbora Kominterne vložiti priziv na svetovnih kongresih (torej le vsakih 5—6 let enkrat! op. ur.) Kljub temu pa morajo izvesti sklepe, dokler jih kongres morebiti ne razveljavi. § 14. ustanavlja odvis- nost vsedr. stranke od deželnih kongresov in od Izvršilnega odbora Kominterne. »Slednji ima pravico, da sklepe sekcijskih kongresov ali njihovega osrednjega vodstva razveljavi

ali spremeni in sklene kaj novega, kar je zanje obvezno.« § 22. daje pravico izvršilnemu od- boru, da pošlje vsaki posamezni komunistični stranki svojega zastopnika, ki je le njemu od- govoren. Ima pa vpogled v vse strankino delo in mora skrbeti predvsem za to, da se izvršijo sklepi Kominterne. Osrednja vodstva komu- nističnih strank in sprejetih Kominterni na- klonjenih organizacij morajo pošiljati redno izvršilnemu odboru Kominterne sejne zapis- nike in poročila o delu (§ 29. pravil Kominterne).

Vse komunistične stranke imajo enaka pravila.

Ta enotnost in odvisnost komunističnih strank v raznih državah se že na zunaj kaže v tem, da imajo vse komunistične stranke enaka imena (kom. stranke Francije, Švice itd.) in enaka pravila, ki tudi določajo § 1, da so stranke sekcije komunistične internacio- nale, § 2. pravil pa je skoraj dobesedno enak že navedenemu § 3. pravil Kominterne.

Preganjanje komunizma je za vsako drža- vo življenjska nujnost.

Kdor prebere ta pravila, ki urejajo delo- vanje posameznih komunističnih strank in za- sleduje tudi dejansko protidržavno delovanje komunistov, se pač ne more čuditi, če drža- ve in med njimi doslej komunistom naklonje- na Francija v samoobrambi in skrbi za svoj obstoj posežejo tudi po nekoliko ostrejših ukrepih. To ni nobeno preganjanje in omeje- vanje svobode, ampak samoobramba, do ka- tere je prav tako upravičena država kot po- sameznik.

SOCIALNA POMOČ

Ko so nemške čete vkorakale v Prago, je vladala tam med prebivalstvom strahotna la- kota. Moral je priti znani Bayrischer Hilfszug, ki je baje tako zelo sestradanemu prebivalstvu delil zastoj hrano. Silno pa se je začudila uprava praške občine, ko je sedaj dobila račun — za 3 milijone Kč.

KONCENTRACIJSKA TABORIŠČA ZA ČEHE SPECIALIZIRANA

V merodajnih krogih je prevladalo prepri- čanje, da dosedanja skupna prisilna bivališča za Čeheslabo vplivajo na duhovno vzgojo in- ternirnacev. Zato bodo odslej češki akademi- ki poslani na prisilno bivanje v Oranien- burg — pri Berlinu, profesorji in politiki v Buchenwald pri Weimarju, ostali v Da- chau pri Monakovem.

Premišljevanja . . .

Je pogodba med rjavim nacizmom in rdečim boljševizmom samo za ta slučaj vojne? Je prišla nepričakovano? Ali bo držala? Ali si nista bila včeraj najhujša sovražnika? Ali se ni nacizem bahal, da je z Nemčijo sploh Evropo rešil pred boljševizmom? Ali ni moskovski radio bruhal ogenj in žveplo na Berlin za časa španske vojne? Da, tudi Herod in Pilat, liberalizem in marksizem, sokolstvo in levičarstvo sta se sovražila, danes je vse drugače! Objemi podtalne simpatije . . .

Gre za najgloblje jedro obeh, v katerem sta si enaka.

Nov red, ki preobrne vso katoliško tradicijo, da postavi človeka v obliki rase ali pohlepa po materialni oblasti na mesto Boga in Kristusa, nov red, ki pravi: ta nam ne bo vladal, je skrito, najgloblje jedro obeh in tako sta se morala najti.

Kako čudovito podobna je propaganda pri obeh! Vojna proti imperializmu in kapitalizmu zahodnih imperijev! Vojna za življenjski prostor zapostavljenih, od kolonij izključenih narodov proti prenasajenim imperialistom.

Bolj in bolj se zavedajo vsi oni, ki se borijo proti tem gigantskim silam upora in totalitarnosti državne oblasti, da je zadnje bistvo vsega spora človeška svoboda, človeško dostojanstvo, vrednote evropske civilizacije, ki jo je prineslo krščanstvo Evropi in svetu. Taki možje kot Herriot, Daladier, Chamberlain, Churchill so končno začutili, da gre za obrambo krščanstva kot takega. Po tem vidiku se bodo delili duhovi povsod v svetu. Kar je v jedru liberalno, svobodomiselnost, prostozidarsko, levičarsko, bo z neko magično silo težilo proti rjavo-rdeči fronti in bo v duši in končno tudi na zunaj z njo simpatiziralo!

Elementarna dolžnost države je, v zgajati mladino pozitivno v krščanskem

duhu. V tem oziru so države silno grešile! Najboljši dokaz je Francija, kjer morajo zdaj s silo in v naglici popravljati zablode preteklosti. Večina učiteljstva je bila komunistična, saj je bila vzgojena v tkzv. nevtralnem, interkonfesionalni šoli. Komunistem kot plod interkonfesionalne, laične šole je zdaj popolnoma razgaljen. Univerze, srednje šole, vsa vzgoja se morajo postaviti v službo evropske civilizacije in zato bi moralo vse to, kar se je levičarskega, svobodomiselnega (recte ateističnega in protikrščanskega) skrivalo pod krinko svobode znanosti, popolnoma zginiti. Kako se je francoski poslanik na proslavi belgrajske univerze zavzel, ko je srbska levičarska mladina zaorila divjo pesem sovražstva proti Franciji, tista mladina, ki je še lani in zadnja leta uživala francoske državne štipendije v Franciji!

In mi Slovenci? Kakšne štipendiste je pa pošiljala naša univerza v Francijo?

Vprašanje francoskih pa tudi domačih štipendij je za naše katoliške akademike bolešno.

Štipendije so v zadnjih letih dobili po pretežni večini levičarji, marksisti, deloma nacisti. Tako se pa polagoma tudi naraščaj na univerzi rekrutira iz teh vrst. Saj smo ravno zadnja leta doživeli zelo zanimive primere.

Francoske štipendije oddajajo komisije, v katerih odločajo poleg poslanika lektorji posameznih univerz. Francoskemu lektorju na naši univerzi katoliški akademiki ne zaupajo. Dobil so štipendije v zadnjih letih: Janez Flere, Tušek (bivši Jadranaš), Skala, Albert Kos, Vuča, Cene Logar, Trošt Jernej, Zupančič Marko, Derganc, Novak, Krivic Milan, Majda Tauzes in dr. Za odklonitev naših prosilcev, n. pr. Žebot Ciril, Franc Casar, Franc Jenko, Lojzka Lombarjeva, dr. Capudrova, se pač vedno najde kak primeren razlog.

Dejstvo, da n. pr. lani dr. Ciril Žebot ni do-

ob onemoglosti samogibnega socialno-gospodarskega razpletanja, še bolj zaostri in zaplete. Iz tega spoznanja so se porodile in povsod utrdile sodobne korporativne težnje, t. j. prizadevanja po javnopravni organizaciji samih gospodarskih panog. Korporativno načelo naj bi namreč neizbežno socialno-gospodarsko uravnavanje rešilo sicer neizogibnega etatizma oz. birokratiziranja. Nadvse kočljiva naloga socialno-gospodarskega uravnavanja naj bi se vršila ob sodelovanju političnih činiteljev, organiziranih gospodarskih kategorij in gospodarskih strokovnjakov. Zdi se, da je glede tega vodilnega načela, da bodi socialno-gospodarsko uravnavanje korporativno organizirano, doseženo skorajda splošno soglasje. Duhovi se krešejo le za pristojnostno razsežnost, s katero naj bi razpolagal tak organičen uravnavalni činitelj, in glede različnih tehničnih načinov takega uravnavanja.

V pogledu na organizem, ki naj bi v okviru razširjenih gospodarsko-političnih pristojnosti pričakovane banovine Slovenije vzel v roke prepotrebno uravnavanje slovenskega gospodarskega življenja, bi mogli na tem mestu reči to-le:

Imamo stanovske zbornice (kot predstavniške korporacije naših glavnih socialno-gospodarskih kategorij (Zbornica TOI, Kmetijska

bil Turnerjeve štipendije, nam je v vseh podrobnostih znano.

Doslednost svobodomiselnih činiteljev v raznih službah je občudovanja vredno. Globoko v njihovi podzavesti je zasidrana misel: raje z marksisti, levičarji, brezbožniki, komunisti, s Stalinom in končno še s Hitlerjem, kakor »s klerikalci«. Tako tudi delajo pri oddaji služb in drugih ugodnostih.

Zgodi se pa dostikrat tole: Pride katoliški mož na kako tako mesto, tedaj tiči v njem še vedno čut inferiornosti iz 19. stoletja, strah namreč pred nekoč vseoblastnim in vsemočnim svobodomiselnostvom.

Dejstvo, da postopajo s predstavniki naših organizacij kot z ljudmi druge vrste, medtem ko na intervencijo kakega svobodomiselnega veljaka ali naprednih deputacij zelo uslužno poslušajo itd., se je tudi zopet ponovilo.

To je strah pred tistim svobodomiselnostvom, ki je iz univerz, iz šol, iz časopisja, iz filma, iz gledališč, iz uradov, dosledno in stalno izpodkopavalo krščanske korenine evropske tradicije, ker je nosilo v sebi skrite bacile judovske miselnosti, ki skozi vsa stoletja v vseh kulturnih področjih sovraži Kristusa in krščanstvo do skrajnosti. Nikdar ni moči zadošiti jasno in na vse strani horizonta povedati, da je to svobodomiselnost oče kapitalizma, individualizma, socializma, marksizma, komunizma, boljševizma, rasizma, nacizma in da je radikalni, nepomirljivi, načelni nasprotnik krščanstva, to pa zato, ker vse te zablode pod eno ali drugo krinko, ponavljajo besedo kače v raju, ki je dejala: Boste kakor bogovi. Človek, njegova sodba, njegov pohlep, njegov nazor, je merilo za vse, izven človeškega, nadzemskega činitelja, čigar zakonom naj bi se človek uklonil, za svobodomiselnost ni. Krščanstvo je totalitarno in hoče prevevati celega človeka in vse njegovo duhovno dejstvom. Odtod to sovražstvo proti njemu. Zato tudi danes za ves svet in tudi za naš narod dilema: ali rjavordeči totalitarizem, ali

zbornica, Delavska zbornica, Inženirska zbornica). Te zbornice imajo na papirju javnopravni značaj in tudi nekaj javnopravnih pristojnosti. Toda že njih sestava je taka, da so zaenkrat pač bolj stanovsko-zaščitne ustanove kot pa gospodarsko-uravnavalne korporacije. Bilo bi torej treba izvesti reorganizacijo obstoječih zbornic, morda po vertikalnem načelu velikih gospodarskih vej. Nato razširiti njihove pristojnosti. Na vrhu pa jih povezati v skupno narodno-gospodarsko predstavništvo, ki naj bi skupno s poklicnimi političnimi in strokovnimi činitelji tvorili neke vrste »generalni štab« za uravnavanje našega gospodarskega življenja.

Poleg te korporativne reorganizacije našega narodno-gospodarskega življenja bi nujno potrebovali posebno znanstveno raziskovalno središče za sestavo izčrpnega inventarja slovenskih naravnih gospodarskih virov in možnosti, da bodo naši gospodarstveniki in finančniki mogli zanesljivo izračunati naš celokupni narodno-gospodarski potencial.

Korporativno uravnavalno vodstvo našega gospodarskega življenja pa bo potrebovalo tudi stalne izveščevalne in nasvetovalne opore od strani posebnega socialno-gospodarskega preučevalnega središča, ki bo študijsko spremljalo vse naše narodno-gospodarsko življenje in sproti beležilo našo socialno-gospodarsko diagnozo. (Dalje.)

Nedeljske misli

Ta teden (25. jan.) smo se v cerkvenem bogoslužju spominjali spreobrnjenja apostola sv. Pavla. Kdor je kdaj slišal njegov življenjepis, ostrmi pred to nenavadno življenjsko potjo. Burno je bilo Pavlovo življenje pred spreobrnjenjem, še bolj razgibano in pestro je postalo po spreobrnjenju. V nedeljskem berilu bomo slišali, kako je nekaj svojih doživljajev sam popisal v pismu do Korinčanov. Vzemimo v roke Apostolska dela ali Pavlova pisma, od povesod veje neugnana veličina in moč Pavlove osebnosti. Sv. Pavel je moral biti mož nenavadne energije. Slabič ne bi prenesel taka popotovanja, pomanjkanja, preganjanja, nevarnosti in trpljenja, ki so bila združena z njegovim poklicem. Njegova pisma razodevajo veliko in tzdredno nadarjenost. Kot čistokrven Jud porodu in vzgoji, pa tudi kot cel Grk po izobrazbi, je z mojstrsko nedosegljivostjo preliv in kalil pojme iz judovskih in grških naravnih osnov ter odibal vanje vsebono božjega razodetja. Osebo je bil ves predan svojemu povišenemu poklicu. In vendar je težko reči, ali je bil kot mistik ali bolj neugnana delavec. Skoraj moramo priznati, da je bil oboje hkratu v najvišji meri. Ganljivo je slediti Pavlovemu krepostnemu življenju. Naj ozamemo za premišljevanje njegovo razmerje do vernikov, kjer se odlikuje po nežni skrbi, velikemu razumevanju, nesebičnosti in neumornem prizadevanju, da je za človeka le eno najbolj potrebno. Ali pa se ozrimo na Pavlovo razmerje do apostolov in škofov, oziroma njegovih ožjih sodelavcev! Povesod je nenadkriljivo velik. In vsa ta veličina črpa sokove iz ljubezni božje, ki ji je sv. Pavel v pismu do Korinčanov zapel slabospev, ki mu ga ni para v svetovni literaturi. Ponižen do popolne samopozabe, pa zraven odločen, da zahteva zagovor pred samim cesarjem, »zamaknjen v tretje nebo«, pa obenem neutrudljiv delavec. Jud z ozkosrčno vzgojo, pa spel najbolj širokogruden apostol svobode, to je pač mož, ki je pre-rastel povprečne meje človeških mer in je postal svetilnik za vsa stoletja. Vse je dal od sebe, kar je premogla njegova človeška narava, milost pa je dopolnila in dogradila ter usmerila, da je končno z vsem prepričanjem zapisal: »Po milosti božji pa sem, kar sem!«

K pevcu ljubezni, zgledu neumorne delavnosti in k borcu brez nasilja hodimo tudi mi pogosto v šolo. Počasi se nam bo odkrival biser njegove duše — za občudovanje in posnemanje.

NA MORAVSKEM NI ČEHOV

Dočim so prebivalci Moravske do sedaj mislili, da so češke narodnosti, so sedaj znanstveniki ugotovili, da prebiva na Moravskem 6 narodov: Horaci (Horaken), Stredomoravci (Mittelmähren), Moravski Slovaci (Slovaken), Hanaci (Hanaken), Valaši (Valachen) in Kravaři (Kravaren). Od teh da so Horaci german-skega izvora; bili pa so pozneje čehizirani. Teh ugotovitev se je uradno oprijel tudi profesor von Neurath.

Tudi pri športu — katoliški!

Dr. Ciril Žebot:

Socialno gospodarske naloge Banovine Slovenije*

(Nadaljevanje.)

VI. V uvodnih razmišljanjih smo videli, da so notranji gospodarski samorazvoj in najštevnejši zunanji vplivi privedli domala vsa narodna gospodarstva sveta, ki živi v sferi zapadne civilizacije, na stopnjo, ko je mehanična samogibnost socialno-gospodarskega dogajanja odpovedala. Socialno-gospodarsko uravnavanje zato ni kaka prazna naučna želja, temveč zahteva sodobne gospodarske stvarnosti. Vendar pa izhaja že iz same narave gospodarskega življenja, še bolj pa iz nadvse poučne povojne intervencionistične izkušnje, da sama demokratična državna organizacija tem nalogam nikakor ni kos, da nasprotno birokratični gospodarski intervencionizem socialno-gospodarske težave, ki so se nakopičile

* Nadaljujemo z razpravo dr. Cirila Žebota, katere daljši prvi del smo zaključili pred božičem. V uvodnih razmišljanjih je pisec predvsem pometel in očistil mejo med »načrtnim« in »uravnavanim« narodnim gospodarstvom in obsirno razložil ter opredelil pojem uravnavanega narodnega gospodarstva. V krajšem drugem delu bo govor o nekaterih glavnih praktičnih vidikih naše domače narodno-gospodarske politike v okviru razširjenih gospodarsko-političnih pristojnosti pričakovane slovenske banovinske samouprave.

Družina in šola

Starši nimajo samo dolžnosti otroka vzrediti, ampak ga tudi duhovno in npravstveno izoblikovati. Pri tem najtežjem, pa tudi za posledice in za družbo najkoristnejšem delu mora javna oblast starše podpirati ter skrbeti, da starši te svoje dolžnosti ne bodo zanemarjali. Če starši svoje vzgojne naloge sploh ne spolnjujejo ali pa le nezadostno, ne izpolnijo svoje dolžnosti in država je popolnoma upravičena, da brani otroke, kadar je to potrebno, proti nesposobnim ali celo malopridnim staršem (n. pr. odvzem očetovske oblasti), pa tudi proti vsem onim, ki bi hoteli uspešno delo staršev onemogočiti (n. pr. komunistom, ki napadajo in blatijo pred mladino avtoriteto staršev).

Ker zahteva danes življenje od vsakega posameznika ne samo visoko stopnjo srčne kulture, ampak tudi veliko mero znanja, ki ga velika večina staršev poleg svojega poklicnega dela ne more nuditi lastnim otrokom, dopolnjujejo njihovo nalogo učitelji in profesorji. Pri tem pa se morajo učitelji in profesorji zavedati, da so le neke vrste pooblaščenec starešv, da mora njihovo delo nadaljevati in spopolnjevati prizadevanja staršev, ne pa ga podirati.

Cerkev in šola.

Vendar pa pravice staršev do vzgoje otrok niso neomejene. Omejujejo jih pravice Cerkve in pravice naroda oz. države.

Cerkvi je njen Ustanovitelj naložil kot eno glavnih nalog, da poučuje verske resnice, pa tudi ne one svetne vednosti, ki so v zvezi z vero ali z npravnostjo. Ker je človek duhovna enota in se nujno po svoji naravi ne more prenašati v sebi nasprotij, stremi za tem, da iz vsega svojega znanja in verovanja sestavi enoten svetovni nazor. Zaradi te tesne povezanosti med svetnimi vedami in versko npravnimi resnicami ter zaradi zahteve katoliške vere, da zajame vsega človeka, ima Cerkev še posebno pravico, da ustanavlja vse vrste šol od najnižjih pa do najvišjih. Kjer pa ni verskih šol, zahteva, da njeni pooblaščeneci poučujejo pod njenim nadzorstvom verske in npravne resnice, zahteva pa tudi, da pouk svetnih ved nikdar ne nasprotuje verskim in npravnim resnicam, ki jih ona čuva.

DRŽAVA IN SOLA.

Tudi narodna in državna korist zahtevata, da so vsi člani tega občestva dobro vzgojeni in imajo vsaj neko osnovno znanje. Država pa

naj pri tem predvsem podpira zasebno podjetnost. Kolikor pa bi bila ta nezadostna, naj ustanavlja lastne šole. Od vseh šol — tudi od zasebnih — pa sme zahtevati, da seznanijo učence z njihovimi narodnimi in državljanskimi dolžnostmi in da jim dajo razmeroma primerno razumsko, npravno ter telesno vzgojo. Država naj tudi ne zanemari strokovnega šolstva, ampak naj dopolnjuje zasebno delavnost tudi tukaj, če je preslabotna.

Moderni etatizem.

Mnoge moderne države si danes laste šolski monopol in prepovedujejo vse zasebne, zlasti pa verske šole, čeprav so države vso skrb za šolstvo še do nedavnega prepuščale Cerkvi in zasebnikom. Toda dejstva pričajo, da take šole ne izpolnjujejo svojega namena. Nudijo sicer večjo ali manjšo količino znanja, ne dajejo pa nobene ali vsaj ne prave npravne vzgoje, ki je pa v življenju mnogo važnejša in potrebnejša od znanja. V takih državah se šole označujejo kot nevtralne in strpne, dejanski stik z vero se smatra za napačno nevtralnost šolstva, posamezni predmeti se poučujejo brez medsebojne zveze z vsemi časovnimi ali še ovrženimi zmotami po okusu posameznih profesorjev, vero nadomešča prazna, »dična vzgoja«, ki naj bi brez Boga in njegovih milosti nagibala učence k dobroti, poštenosti in socialnosti. Kjer se verouk kljub vsemu le še poučuje, je postal iz osrednjega predmeta predmet nižje vrste. K temu se vedno pridruži še celo porajajoča centralizacija, ki prav nič ne upošteva različnega okolja (mesto, vas, industrijska središča itd.) in ki le malo loči šole po namenih (n. pr. popolnoma enaka je šolska pot uradnika in znanstvenika tid.). Šole ubija tudi pretirana birokracija, saj porabijo zlasti razredniki velik del časa za sestavljanje vseh potrebnih in nepotrebnih zapisnikov, statistik itd. Nedostatek takih šol je tudi v tem, da neha vsaj splošna obveznost prav tam, kjer postane mladina pri učenju najbolj aktivna (14 let) in trdne vzgojne opore najbolj potrebna.

Sodelovanje vseh vzgojnih činiteljev.

Na vzgoji so in morajo biti udeleženi družina, Cerkev, narod oz. država. Vzgoja bo dobra in popolna le takrat, če bodo vsi ti navedeni činitelji v vsaki šoli — zasebni ali državni — sporazumno sodelovali ter drug drugega podpirali in se pri tem vzgojnem delu zavedali, kolikega življenjskega pomena je dobra vzgoja za posameznika, pa tudi posredno za skupnost.

Glavne misli razprave so sledeče:

Dejstvo, da živi 2,524.300 Slovencev, Hrvatov in Srbov izven meja naše države, ustvarja celo vrsto vprašanj in nalog. Ti Jugoslovani žive deloma kot izseljenci deloma kot naše narodne manjšine na ozemljih tujih držav. Položaj teh naših ljudi, ki so ločeni od narodne države bodisi po mejah bodisi, da so morali s trebihom za kruhom zapustiti narodno državo, ni zadovoljiv. Njih težavna borba za njih kulturni obstoj je s strani narodne države premalo podprta ali pa celo nič, kar

povzroča, da se mnogi inozemski Jugoslovani ne smatrajo več kot člane svojega narodnega občestva. Dejstvo pa, da je od teh 2,524.300 Slovencev, Srbov in Hrvatov skoraj polovica Slovencev (okoli 1,200.000), ustvarja moralno dolžnost, da se predvsem Slovenci zanimamo za reševanje problemov, ki so v zvezi z dejstvom, da polovica našega naroda živi izven meja Jugoslavije. Teoretično proučevanje teh problemov naj bi omogočilo njih praktično izvršitev. Nadalje pisec utemeljuje, da je proučevanje manjšin ali izseljenstva prav tako znanstveno delo, ki naj bi dovedlo do novih spoznav in resnic. Na podlagi teh izsledkov se bi moral potem poiskati najbolj primeren način, kako bi naše zamejske Jugoslovane čim bolj navezali na njih narodna občestva in jih tako obvarovali kulturne smrti. Nato navaja g. univ. prof. Tomšič nekatera najbolj pereča konkretna vprašanja in naloge, katere naj bi to znanstveno delo opravilo. Končno začne pisec vprašanje, kje in kako se naj to znanstveno delo

organizira, da bo doseglo svoj namen. Predlaga, naj bi bila to Ljubljana, kot središče naroda, ki je z največjim številom udeležen pri zamejnih Jugoslovanih. Navaja, da se je v ta namen pred kratkim ustanovil Zavod za mednarodno javno pravo na pravni fakulteti univerze, ki obsega odsek za manjšine in odsek za izseljenstvo. Vendar ta zavod ne zadostuje, ker se da predmet o položaju Jugoslovancov v zamejstvu obravnavati tudi s stališča drugih znanstvenih panog. Zato pisec predlaga, naj se ustanovi na ljubljanski univerzi interfakultetni zavod, ki naj bi bil organizacijska podlaga za znanstveno proučevanje vseh življenjskih problemov inozemskih Slovencev, Hrvatov in Srbov.

To so v glavnem misli, ki jih navaja univ. prof. dr. Tomšič, ki uspešno vodi na naši univerzi Zavod za medn. javno pravo, v katerem oni del akademske mladine, ki mu je za resno delo, preučuje in se ukvarja s problemi slovenskega naroda, ki je razkropljen izven meja Jugoslavije.

Smeti

Poznamo lističe, ki bi še vedno hoteli živeti od dobrovernih slovenskih naročnikov, pa briskirajo celo največje slovenske stvari in si iz svoje žabje perspektive celo drznejše prezirati dvajsetletne napore našega narodnega voditelja.

Med te slovenske lističe spada tudi »Slovenija«.

Že dolgo časa sem ta zvitorepka, ki jo v veliki meri podpira slovenska duhovščina, kaže svojo ljubezen do levičarskih podvigov naše kavarniške »kulture«.

Ko pa je slovenski narod slavil dvajsetletnico svoje univerze, je ta neslovenski listič z zlaganim naslovom temu največjemu slovenskemu slavlju letošnjega leta posvetil skritih par vrstic na — zadnji strani, pri tem pa zamolčal promocijo slovenskega narodnega voditelja za častnega doktorja.

Vse to pa n. pr. »Slovenije« ni motilo, da ne bi ob stopetdesetletnici »Županove Mice« posvetila uvodnika z mastnim vložkom slavospeva marksističnemu »kulturniku«, našemu dr. Kreftu.

Ta slovenski »Kreft«, znani junak izza

»Veselega vinograda«, v zadnji številki »Ljubljanskega Zvona« v članku o isti »Županovi Mici« na dolgo in široko zmerja »mračno reakcijo«, ki da že izza Trubarja dalje zavira slovensko kulturno rast.

Druga taka tiskana smet je »Naša misel«, list liberalnih akademikov Kramerjeve smeri. List tiste akademske kaste, ki ji je naša slovenska univerza najmanj pri srcu in za katero ta kasta ni še nikdar z ljubeznijo kaj podvzela, ko so katoliški akademiki vsa leta stali na straži za njen obstoj in se bili za njeno rast in izpopolnitev. In ta listič si drzne, potem, ko je njegova kasta ob veličastni proslavi dvajsetletnice stala ob strani prav tako kot pri delu zanjo, posvetiti skoraj celo svojo borbno številko mahanju proti slovenskemu narodnemu voditelju, brez katerega slovenske univerze sploh ne bi bilo in bi pozneje brez njegove stalne opore težko kljubovala viharjem, ki so jih pomagali pihati tudi duhovni očetje naše liberalne akademske kaste.

Da, Slovenci, mi smo slabi, neodločni, obzirni in nezreli, da ne pomejemo s takimi — smetmi!

Ob 20. obletnici Zveze narodov

Stara je že težnja, da bi se z organizacijo mednarodne skupnosti odvrnile vojne. V zgodovini je bilo že brez števila poizkusov, od poizkusa Henrika IV., da ustanovi krščansko republiko, pa vse do najnovejših dni, ki se žal niso uresničili, oziroma če so se, niso imeli tistega uspeha, ki so ga ustanovitelji pričakovali.

Med največji in najvažnejši poizkus, kako urediti razmerja med posameznimi narodi in jih povezati v trajno in uspešno mednarodno občestvo, ki bi za vedno odstranila nevarnost vojn in za vse čase in kraje zajamčila izvršljivost mednarodnega javnega prava, moramo prav gotovo šteti Zvezo narodov s sedežem v Ženevi, ki obhaja letos svojo 20 letnico. Pakt Zveze narodov, ki je bil podpisan obenem z mirovnimi pogoji, je stopil v veljavo 10. ja-

nuarja 1920. Prvo zasedanje skupščine in sveta Zveze narodov pa je bilo decembra istega leta.

Svetovna vojna, ki je štiri leta divjala skoraj po vsem svetu, ni rodila samo strašnih posledic, katerih zadnja dejanja se odigravajo pred našimi očmi, rodila je tudi željo po trajnem miru. Že za časa vojne so mnogi pravniki, pa tudi politiki, sestavljali načrte za tako organizacijo mednarodnega občestva, ki bi za vedno preprečila vojne. Take načrte so sestavili pripadniki skoraj vseh narodov. Napori posameznikov, pa tudi raznih organizacij, je bil kronan z uspehom, ko so na mirovni konferenci 1919 podpisali v Versaillesu tudi pakt o Zvezi narodov, o kateri so tedaj mislili, da bo za vedno odvrnila strah vojne.

Po dvajsetih letih delovanja ZN pa moramo ugotoviti, da je tudi Zveza narodov, kot mnogi

Nekaj misli glede znanstvenega dela o inozemskih Jugoslovanih

Pod gornjim naslovom je priobčil univ. profesor dr. Ivan Tomšič v »Slovenskem Pravniku« št. 11—12, leto 1939, zanimiv članek, kjer se predvsem bavi s tem, kako bi se dalo organizirati znanstveno delo o inozemskih Jugoslovanih na univerzi — predvsem na pravni fakulteti — v Ljubljani. Zaradi važnosti tega vprašanja, ki zadeva dandanes v živo naše narodno telo in ovira sorazmerno rast našega naroda ter tako ogroža njegov obstoj, se nam zdi potrebno, da o tem razpravljamo tudi v našem listu.

poizkusi organizirati mednarodno zajednico, odpovedal. Saj dejansko — dasi pravno še obstoja — ne pomeni ničesar. Kljub temu, da so 1919. leta in tudi še pozneje toliko zidali na Zvezo narodov, ni mogla preprečiti nobene oborožene intervencije, začeni z Abesinijo pa do danes. Strah pred vojno je bil glavni vzrok, da je bilo Zveza narodov ustanovljena, strah pred vojno pa je tudi uničil Zvezo narodov.

Ne moremo sicer oporekati, da je Zveza narodov na nekaterih področjih dosegla tudi lepe uspehe (socialna zakonodaja itd.). Vendar so ti v primeru z neuspehi, ki so sledili raznim važnim akcijam Zveze narodov, majhni.

Ko se je že toliko poizkusilo organizirati mednarodno občestvo, tako da bi bilo zajamčeno mirno sožitje, ko vidimo pred seboj žalostne posledice nove vojne, ki je Zvezi narodov ni mogla preprečiti, se moramo vprašati, ali res ni mogoče organizirati mednarodnega občestva tako, da bi bilo mirno sožitje in svoboda vseh narodov učinkovito zajamčena?

Priznati moramo, da je učinkovita organi-

zacija mednarodnega občestva, ko imajo narodi toliko med seboj nasprotujočih si teženj, težavna, se zdi, da v današnji dobi skoraj nemogoča.

Vsi dosedanja poizkusi pa so pokazali s tako jasnostjo, da so propadli, ker so ustanovitelji pozabili na Boga, na njegove zapovedi. Odkrito priznajmo, da je to glavni vzrok, da je tudi Zveza narodov prav zaradi tega propadla. Iščejo vzrokov sicer drugod, toda danes so že oni priznali, ki so Zvezo narodov ustanovljali, da je strahotna odsotnost Boga v Zenevi povzročila, da je Zveza propadla. To spoznanje je prišlo prav za 20 letnico Zveze narodov. Zato upamo, da ne bodo pozabili, ko bodo na novo organizirali mednarodno občestvo, da je pravo, mirno in učinkovito zajamčeno sožitje vseh narodov možno samo, ako bo bodoče mednarodno občestvo organizirano na krščanskem temelju, če bo za temelj imelo Kristusov nauk ljubezni do bližnjega in bratstva med vsemi narodi.

Prvi enodnevni vpoklic bo v februarju. Končno poudarja dr. Scheel, da bo znal z »vso silo iztrebiti vse nesposobne zajedavce iz vrst naše vojskujoče se skupnosti.«

Brez pripombe.

OBCNI ZBOR AA.

V soboto 20. januarja je bila seja poslovodnega odbora AA. Navzoči so bili podpredsednik, tajnik, blagajnik, referent za rudarski oddelk in referent za centralno univerzitetno poslopje. Namesto odstopivšega predsednika je vodil seja poslovodni podpredsednik. Na seji so posamezni odborniki poročali o svojem delu. Sklenjeno je bilo, da delegacija AA takoj odpotuje v Belgrad, kjer bo posredovala v raznih zadevah Akademske akcije.

Dalje je bilo sklenjeno, da naj poslovodni podpredsednik skliče občni zbor za 31. januarja ob pol 3 popoldne v zbornični dvorani univerze. Volitve pa bodo 1. februarja od 8.—13. ure.

Toda bistvo alpinizma ni samo iskanje nečesa, novega, kar ni vsakemu dostopno, neprimerno večji je vzgojni moment in dojem za vse življenje. Človek, ki je postal praktični materialist, nezavestno išče le užitke in lovi zlato, klic notranjosti pa je v njem utihnil. Alpinist pa išče v gorah novega življenja in ga žene v njihovo naročje hrepenenje po spoznanju in pravem vrednotenju življenja, na kar je v trdem boju za obstanek že skoraj pozabil. Vse sile, ki jih je vsakdanje življenje potlačilo in zamorilo, v kruti borbi z naravo nanovo ožive, v človeku vstane zatirani individuum, približa se samemu sebi.

Z žrtvami in samopremažovanjem zmagujejo alpinisti prirodne sile. Mar ne leži v moči in sposobnosti prenašati napore in jih premagovati kriterij resnične ljubezni do življenja?

Čim večja je nevarnost, tem močnejša je v alpinistu zavest, da si ni življenja samo rešil, ampak si ga nanovo zaslužil. Kakor šele bolnik pravilno občuti vrednost zdravja, tako hrepeni alpinist v trenutkih težke preizkušnje po življenju in ga po prestani nevarnosti občuti kot najvišjo dobrino, ki mu je dana.

Knjige

Ušeničnik Aleš: Izbrani spisi I. Založila Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana.

Prav za božič nas je Jugoslovanska knjigarna presenetila z lepim darilom. Izdala je prvi zvezek Ušeničnikovih Izbranih spisov, ki si bodo sedaj sledili v dvomesečnih presledkih.

Ko je Jugoslovanska knjigarna ob začetku decembra naznanila, da bo v svoji založbi začela izdajati Ušeničnikovi Izbrane spise, se je moral vsakdo razveseliti. Saj je Ušeničnik — naš prvi kulturni delavec — stal o svojo življenjsko dobo v prvih vrstah naših kulturnih borb s tem, da je urejeval najprej »Katoliški Obzornik« in nato dolgo vrsto let »Čas«. Kot tak je pisal ne samo filozofske članke, ampak je s svojo globoko umnostjo in osestransko izobrazbo posegal v vsa pereča vprašanja, ki jih je čas stavil slovenskemu narodu in predvsem njegovemu izobraženstvu in mu tako kazal varno pot skozi ose pretrese moderne dobe. Prav zaradi tega, ker se ti pretresi moderne dobe ponavljajo v današnjih dneh, imajo ti Izbrani spisi še svojo večjo vrednost. Nihče ne more zanikati, da je praktični, kakor teoretični materializem danes zelo razširjen, da pridobiva na terenu vedno večje množice, da vera in nraonost padata, da skušajo kulturo izrabiti proti veri itd. Sicer se kažejo že nekatera izboljšanja. Toda ravno sedaj, ko je ves svet pripravljen, da si poišče novih smeri in potov v svojem kulturnem, gospodarskem in političnem udejstvovanju, je za katoličane važno, da so si na jasnem, kaj je nauk Cerkev v teh vprašanjih, da bodo znali v pravem času poseči v razvoj dogodkov in preokreniti pota udejstvovanja svojega lastnega naroda na pot Življenja, Pravice in Resnice. Prav gotovo bomo tudi mi postavljeni, da popolnoma in v polnem smislu besede preokrenemo pot našega naroda na pot Življenja, Pravice in Resnice. Toda to nam bo možno, če bomo v vseh vprašanjih narodovega udejstvovanja prav

poučeni. In prav s tem, da je dr. Ušeničnik zbral svoje razprave najrazličnejše vsebine, ki so raztresene po raznih naših revijah in zaradi tega težko dostopne širšemu občinstvu, je omogočil, da se lahko vsak, komur je mar za resnico, v vseh teh vprašanjih pouči. V tem je velika vrednost Ušeničnikovih Izbranih spisov.

Pred nami leži prvi zvezek, ki vsebuje Ušeničnikove razprave o veri, nraonosti in kulturi, torej troje vprašanj, ki danes pretresajo vse človeštvo. V prvem poglavju razpravlja pisatelj z njemu prirojeno jasnostjo izražanja o potih vere in nevere, o ovirah v Cerkvi in izven Cerkve, o poganskih običajih v Cerkvi, o modernizmu itd. Sama vprašanja, ki tarejo tudi današnjo družbo in kdor ne bi vedel, da so ti spisi izšli že pred leti, bi mislil, da so napisani za današnji čas. V drugem oddelku razpravlja o nraonosti, o moderni morali, ki so jo nekateri tako zagovarjali in pokaže, da je edino možna morala — krščanska morala, brez katere ni moči — to nam kaže zlasti današnji čas — organizirati nobenega pravega sodelovanja med poedinci, zlasti pa med narodi. V tretjem oddelku pa razpravlja o kulturi, o razmerju kulture in krščanstva in o kulturi brez religije. So to najbolj pereča vprašanja, zaradi katerih je Cerkev bila po krivici tolikokrat obsojena kot nazadnjaška, ki onemogoča kulturni napredek narodov. Pisatelj nam jasno in kleno označi razmerje in pokaže, da res prava — ne navidezna — kultura izhaja samo iz krščanstva.

Že iz kratke navedbe vsebine more vsakdo spoznati obseg in veličino tega dela, ki bo s svojimi nadaljnimi zvezki gotovo ena izmed najpomembnejših pridobitev na našem književnem trgu.

Delo je pisano preprosto, jasno, tako da ga bodo poleg izobraženca s pridom uporabljali tudi vsi oni, ki hočejo jasnosti v današnjih meglenih dneh in pa tudi oni, ki hočejo najti pravo resnico.

—k.

Planine sončne, ve moj raj...

Vsakemu človeku bdi v duši skrito hrepenenje po lepoti. Vsakdanje življenje to hrepenenje mnogokrat sicer prevpije, toda hipoma, ne da bi se človek tega prav zavedal, se vzbudi v še hujši obliki. Takrat pozabi vse drugo in sledi temu klicu.

Enako se godi tudi planincu. Kadar se mu zazdi, da ga planine kličejo, zapusti še tako udobna stanovanja in asfaltirane mestne ulice, kjer se na mokrih pločnikih rišejo izložbena okna, in odhiti tja, kjer plazovi tulijo svojo čarobno pesem.

Ljudem, ki so zvezani z naravo, ne pride na misel, da bi hodili v gore, saj je alpinizem le reakcija proti nenaravnemu življenju in pretirani civilizaciji, kar pa primitivnega kmeta še ne tare. Zato se alpinizem ni pojavil na kmetih, ki žive blizu planin, ampak ima svoj začetek med meščani, ki so od gor oddaljeni. Kajti psihološko dejstvo je, da stvar človeka tem bolj mika, čim oddaljenejša in nedostopnejša mu je.

So alpinisti, ki se zadovolje s tem, da gore samo gledajo in se vesele lepega sončnega zahoda ali jasne mesečne noči. Drugi pa hočejo vse to uživati šele po trdem boju. V trdi borbi s steno si kujejo srečo na vrhu, po poti nad mračnimi brezni negotovosti in nevarnosti, kjer se iz molčečih prepado pod navpičnimi stenami in vrtoglavi višinami dviga krik po življenju, jih šele na cilju obsije sonce veselja in življenjske radosti.

Nekateri ljubijo gore zato, ker jim v trdi borbi pomagajo do očiščenja, ker jim po težkih in naporah urah boja preplavijo srce z najvišjo in najjasnejšo srečo, s srečo, ki je tako otroško popolna in dobra, da se zdi, kot bi ne bila s tega sveta, ampak bi prihajala z daljnih višin, koder ni bolečin, koder počivajo radostni, srebrnobeli oblaki.

Zopet drugi iščejo v tem boju sreče za nemirno srce. Saj so za vsakega planinca najlepši tisti kratki trenutki na vrhu, kamor ne seže hrup in šum nemirnega sveta. Tam je sam, čisto sam z božjo naravo.

Svojevtrsten je boj z goro. Ni ga mogoče gledati, niti dopovedati; treba ga je doživeti!

Njegovega uspeha sodniki ne morejo oceniti in razglasiti s točkami, »Fox Movietone Novosti« ne morejo v »rječi i slici« prikazati borbe in naporov. Ta boj je tih, godi se v samotni, le sonce, veter, megla, mrka skala, dež in sneg so jim priče.

Vendar pa so zame najlepši tisti trenutki, ki sem jih prebil v objemu gorâ ter tako vsaj nekoliko prodril v njih trpni življenjski ritem. Takrat so preprosti bivaki moj dom, vrh in nahrbtnik sta mi podzglavnik, pot nad temnimi brezni in pod vrtoglavi višinami pa sta mi kakor pot skozi očiščevališče k soncu, k radosti srca in duha. Božji svet se je odprl pred mano kakor čudovita knjiga, in posamezni spomini v bližini in dalji so kakor listi v tej knjigi spominov. Ali ni najlepše takrat, ko človek pije doživetje sveta s svojimi večno žejnimi otroškimi o. mi in dojemoma vso to čudovito porazidjo gorâ?

Nepozabn so večeri v gorski tihoti... Ko se zasvetijo vrhovi gorâ v nadzemski luči in ko lahen veter prinaša iz bližnjega gozda šum smrek in samotnih borovcev, se ti zazdi, kot bi bil v božjem naročju.

Planinko.